

Преброяване на земеделските стопанства през 2010 година ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО – основни резултати

Обща характеристика на областта

Област Велико Търново е разположена в Северния централен район и е една от 28-те области на България (ниво NUTS 3 от Общата класификация на териториалните единици за статистически цели на ЕС). Общата площ на областта е 4 661.6 кв. км, което представлява 4.2% от територията на страната и 31.1% от територията на района. Броят на населените места е 336, администрирани в 10 общини, като градовете са 14, а селата – 322. Населението на областта, по данни от преброяването през 2011 година, е 258 494 или 3.5% населението на страната. Средната гъстота е 55.5 ж./кв.км., която е с 19% по ниска от средната за страната. Общият размер на използваната земеделска площ (ИЗП) е 2 094 732 дка и заема 45% от територия на областта

СТРУКТУРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Броят на земеделските стопанства в Област Велико Търново е 9 344, което представлява 2.5% от стопанствата в страната. Използваната земеделска площ в размер на 2 094 732 дка се стопанисва от 9 003 стопанства. Средният размер на ИЗП е 232.7 дка за областта при среден размер за страната от 101.3 дка. Броят на стопанствата, които не разполагат с ИЗП, е 341 бр. Най-голям е броят на земеделските стопанства в Община Павликени (19% от стопанствата в областта). В Община Свищов стопанствата са с най-голям среден размер на земята - 372.2 дка, като те обработват 29% от ИЗП на областта. В общините Велико Търново, Горна Оряховица, Павликени и Сухиндол средният размер на земята им е над средния за областта, съответно 262.1 дка, 266.7 дка, 239.9 дка и 251.0 дка. Делът на ИЗП в останалите общини е, както следва: 12.9% във Велико Търново, 8.5% в Горна Оряховица, 1.9% в Елена, 2.1% в Златарица, 5.2% в Лясковец, 19.3% в Павликени, 11.7% в Полски Тръмбеш, 7.4% в Стражица и 2.1% в Сухиндол. Стопанствата, които обработват над 500 дка ИЗП са 368 бр. и обхващат 92% (1 922 542 дка) от общата ИЗП на областта. Земеделските стопанства, които обработват до 10 дка, са 6 620 бр. или 74% от стопанствата с ИЗП в областта, но обработват само 1% (16 496 дка) от ИЗП.

Таблица 1 Разпределение на земеделските стопанства в Област Велико Търново според размера на ИЗП по общини

Община	Общо			ИЗП (дка)										
	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Среден размер (дка)	Брой стопанства	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)	Брой стопанства	ИЗП (дка)
БЪЛГАРИЯ	370 222	36 169 647.3	101.3	13 148	248 015	816 280.7	46 944	625 506.8	41 124	1 631 422.8	12 828	2 786 112.8	8 163	30 310 324.2
Област Велико Търново	9 344	2 094 732.1	232.7	341	6 620	16 495.6	643	8 589.6	892	39 386.4	480	107 718.2	368	1 922 542.3
Велико Търново	1 063	268 616.5	262.1	38	831	1 634.7	67	881.0	60	2 442.8	32	8 337.5	35	255 320.5
Горна Оряховица	705	177 073.5	266.7	41	527	1 034.0	38	512.9	42	1 782.2	21	4 631.5	36	169 112.9
Елена	622	40 764.0	66.1	5	321	1 190.3	105	1 387.2	135	5 419.0	48	9 608.4	8	23 159.1
Златарица	543	43 840.0	81.3	4	314	1 061.8	78	1 064.3	111	4 448.4	27	5 787.1	9	31 478.4
Лясковец	504	108 402.3	221.2	14	338	960.2	34	436.0	59	2 575.1	30	7 001.9	29	97 429.1
Павликени	1 737	405 157.3	239.9	48	1 289	3 328.0	111	1 487.1	124	5 485.3	85	20 393.9	80	374 463.0
Полски Тръмбеш	1 270	244 037.7	196.5	28	946	2 033.8	67	903.4	108	5 355.4	69	16 272.4	52	219 472.7
Свищов	1 698	608 129.4	372.2	64	1 234	3 671.6	87	1 137.5	138	6 712.7	106	22 884.4	69	573 723.2
Стражица	982	154 280.8	166.6	56	751	1 301.3	31	426.0	70	3 009.8	40	8 558.5	34	140 985.2
Сухиндол	220	44 430.6	251.0	43	69	279.9	25	354.2	45	2 155.7	22	4 242.6	16	37 398.2

Резултати и анализи

Разпределение на ИЗП в Област Велико Търново

Използваната земеделска площ в размер 2 094 732 дка е разпределена на 9 003 земеделски стопанства с местонахождение на територията на Област Велико Търново. Броят на стопанствата, които са на физически лица, е 8 600 и те обработват 18% от общата ИЗП при средна площ в размер на 43.7 дка. Търговските дружества са 192 и ползват 40% от общата ИЗП. При тях средната площ на стопанство е значително по-висока – 4 372 дка. Земеделските кооперации в областта са 65 броя със 25.5% от ИЗП. Средната ИЗП в тези структури е 8 212.6 дка. 11% от ИЗП се стопанисва от 133 еднолични търговци. Средният размер на земята при тях е 2 365.1 дка. Останалата част от ИЗП се обработва от граждански сдружения и други структури (монастири, училища, институти и др.) при среден размер на земята от 2 373 дка. Собствена на стопанствата е 13% от използваната земя, а 87% е наета.

ИЗП според юридическия статут на стопанствата

Фигура 1

РАСТЕНИЕВЪДСТВО

Разпределение на ИЗП по култури

Фигура 2

Обработваемата земя в областта е 1 912 770 дка (91% от ИЗП) и е разпределена в 6 780 земеделски стопанства. 59% от обработваемата земя е заета от зърнено-житни култури, като пшеницата заема 58% от тях, ечемика – 16%, царевица за зърно – 24%. Техническите култури заемат 34% от обработваемата земя, като дела на слънчогледа е 68% от тях. Фуражните култури са 3% от ИЗП, като бобовите временни ливади (люцерна, детелина, еспарзета и др.) са 74%, а царевицата за силаж и зелен фураж – 22%, от общата площ на фуражните култури.

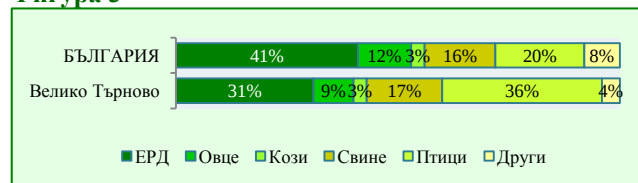
Трайните насаждения представляват 1% от ИЗП на областта (22 779.9 дка). От тях овощните насаждения са 30%, 22% от площите с овощни видове са заети с орехи, 20% с праскови, 15% със сливи. Лозята заемат 64% от трайните насаждения. Винените лозя са 14 540.2 дка, а десертните 127.9 дка.

ЖИВОТНОВЪДСТВО

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 8 058 стопанства в областта. От тях 23.4% отглеждат говеда, 44.5% – овце, 37% – кози, 39% – свине и 75% – птици. В Област Велико Търново се отглеждат 20 258 говеда със среден размер на стадата от 10.8 глави. Млечните крави са 11 442 броя. Говедата, овцете и козите се отглеждат основно в стопанства на физически лица, съответно 73% от говедата, 97% от козите и 93% от овцете. В стопанства на търговски дружества се отглеждат 68% от свинете, а 87% от птиците се отглеждат в стопанства на търговски дружества и ЕТ. В 1 065 стопанства се отглеждат 29 368 пчелни семейства, от тях 94.4% са в стопанства на физически лица.

Разпределение на животинските единици

Фигура 3

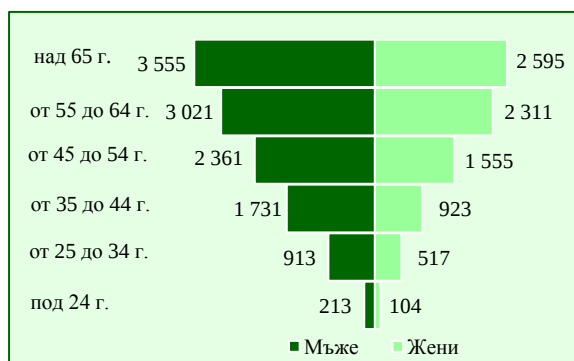

Животинските единици са стандартни единици за измерване, които позволяват обединяване на различните категории животни, с цел сравняването им.

РАБОТНА СИЛА

Брой на лицата, заети в земеделието в зависимост от пола и възрастовата група

Фигура 3

В земеделските стопанства през 2010 година са работили 19 799 души (без сезонните работници), като обемът на вложения от тях труд е 11 110 годишни работни единици (ГРЕ). Като семейна работна ръка участват 16 047 лица или 81% от заетите в земеделието в областта. Те са отработили 7 729 ГРЕ. Несемейна работна ръка (наети лица) са 3 752, които формират 19% от заетите и са отработили общо 3 381 ГРЕ. Сезонните работници са отработили 85.9 хил. човекодни, което представлява 370 ГРЕ. Жените са 40% от заетите, а мъжете – 60%. Пенсионерите над 64-годишна възраст, влагащи труд в земеделските стопанства, са 31% от заетите, а работещите до 34 години са 9%. От 9 344 управители на стопанствата (вкл. физическите лица) 81% са мъже, а 19% са жени. Управителите са отработили общо 5 047 ГРЕ. До 34 годишна възраст са 6% от тях, а над 64 години са 42%.

ТИПОЛОГИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

В Област Велико Търново преобладават стопанствата със смесено животновъдство, със смесени култури и животновъдство и специализираните в отглеждането на тревопасни животни – съответно 23.5%, 20.4% и 22.9%. Над 2/3 от стандартния производствен обем се формира от специализираните стопанства в отглеждането на полски култури (52.8%) и в отглеждането на свине и птици (19.1%)."

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Таблица 2 Брой стопанства и площи с основни култури, брой животни и работна ръка в Област Велико Търново

Земеделски площи и култури	БЪЛГАРИЯ		Област Велико Търново	
	Стопанства (брой)	Площ (дка)	Стопанства (брой)	Площ (дка)
Използвана земеделска площ	357 074	36 169 647.3	9 003	2 094 732.1
Обработваема земя	250 728	31 249 279.8	6 780	1 912 770.1
Зърнени култури	119 640	17 961 480.0	3 508	1 156 280.8
- в т.ч. пшеница	49 436	11 497 374.0	1 168	656 904.1
- в т.ч. ечемик	19 759	2 523 437.0	674	185 572.6
- в т.ч. ръж	2 848	121 590.5	26	6 628.6
- в т.ч. царевица за зърно	68 381	3 151 539.5	2 817	277 711.6
- в т.ч. леща	130	29 031.0	7	15 598.3
Слънчоглед	16 873	7 325 024.3	874	445 734.8
Рапица	1 927	2 231 852.8	99	198 324.8
Фуражни култури	75 332	1 061 335.0	2 859	66 969.5
Постоянно затревени площи	107 267	3 820 229.9	1 559	156 482.2
Трайни насаждения	118 610	996 491.0	2 749	22 779.9
- в т.ч. лозя	87 002	523 357.0	2 298	14 668.1
- в т.ч. овощни видове	42 827	455 049.0	580	6 754.7
праскови и нектарини	9 369	48 701.7	140	1 326.4
сливи и джанки	16 273	83 745.8	294	1 021.5
орехи	2 938	62 212.2	83	1 452.3

Видове и категории животни	БЪЛГАРИЯ		Област Велико Търново	
	Стопанства (брой)	Брой животни*	Стопанства (брой)	Брой животни*
Говеда	95 357	576 339	1 883	20 258
- в т.ч. крави	86 210	347 291	1 527	11 583
Биволи	1 028	10 038	26	172
Овце	91 793	1 415 181	3 584	45 433
Кози	84 582	388 866	2 973	15 410
Свине	82 265	670 469	3 164	33 925
- в т.ч. свине-майки	15 235	73 547	541	2 299
Общо еднокопитни	92 806	112 632	2 366	2 727
Птици	185 455	17 491 187	6 067	1 884 977
- в т.ч. кокошки носачки и подрастващи	180 253	7 875 278	5 825	805 470
- в т.ч. пилета за уговяване	19 457	7 564 578	1 098	1 061 89
Пчелни семейства*	23 982	588 694	1 065	29 368

*С изключение на пчелите, които са посочени в брой на пчелните семейства.

Работна ръка	БЪЛГАРИЯ			Област Велико Търново		
	Работна сила общо	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка	Работна сила -общо за областта	Семейна работна ръка	Несемейна работна ръка
Брой лица, влагащи труд в стопанствата	738 634	681 466	57 168	19 799	16 047	3 752
Вложен труд в ГРЕ	389 107	336 766	52 341	11 110	7 729	3 381

Таблица 3 Типология на земеделските стопанства в Област Велико Търново

Видове стопанства по специализация		Ед. мярка	БЪЛГАРИЯ	Област Велико Търново	% в областта
Общо		Брой стопанства	370 222	9 344	100.0%
		СПО (хил. евро)	2 458 262.8	129 611.1	100.0%
Специализирани стопанства — растителни култури	полски култури	Брой стопанства	63 112	866	9.3%
		СПО (хил. евро)	1 152 959.3	68 477.6	52.8%
	зеленчуци, цветя и гъби	Брой стопанства	18 223	444	4.8%
		СПО (хил. евро)	166 013.1	9 018.2	6.9%
	трайни насаждения	Брой стопанства	32 111	329	3.5%
		СПО (хил. евро)	60 544.3	1 354.6	1.0%
Специализирани стопанства — животинска продукция	тревопасни животни	Брой стопанства	88 630	2135	22.9%
		СПО (хил. евро)	379 412.6	13 035.4	10.1%
	свине, птици и зайци	Брой стопанства	28 583	1 228	13.1%
		СПО (хил. евро)	348 827.3	24 716.4	19.1%
Смесени стопанства	смесени култури	Брой стопанства	14 607	225	2.4%
		СПО (хил. евро)	65 950.0	798.4	0.6%
	смесено животновъдство	Брой стопанства	50 186	2 199	23.5%
		СПО (хил. евро)	76 438.5	3 458.2	2.7%
	смесени култури и животновъдство	Брой стопанства	73 788	1 906	20.4%
		СПО (хил. евро)	208 117.7	8 752.3	6.8%
некласифицирани стопанства		Брой стопанства	982	12	0.1%

ПРЕБРОЯВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА 2010: МЕТОДОЛОГИЯ

В настоящата публикация са представени и анализирани данните за 9 344 земеделски стопанства с местонахождение в Област Велико Търново, които отговарят на праговете за земеделско стопанство. При анализирани на резултатите земеделските стопанства са групирани на “физически” и “юридически” лица. Едноличните търговци и сдруженията са включени в групата на юридическите лица, тъй като по размер и “поведение” са по-близо до кооперациите и търговските дружества, отколкото до стопанствата на физическите лица.

ИЗПОЛЗВАНИ ДЕФИНИЦИИ

Земеделско стопанство или „стопанство“ е отделна технико-икономическа единица, която има единно управление и която произвежда селскостопанска продукция или поддържа земеделски земи в добро земеделско и екологично състояние по смисъла на чл. 2, буква „а“ от Регламент (ЕО) № 1166/2008 и отговаря на поне един от критериите, заложен в Приложение №2 към чл. 5 на Закона за преброяване на земеделските стопанства в България през 2010 г.

Използваната земеделска площ (ИЗП) на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. **Обработваемата земя** е земеделска земя, която ежегодно участва в сеитбооборот – площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, както и оранжерийните площи, площите, заети с ягоди, изкуствени ливади, хмел, маслодайна роза, лавандула, угарите и площите за производство на семена и посадъчен материал.

Трайни насаждения са овощните насаждения, лозята, площите с ягодоплодни култури и разсадниците (вкл. за горски фиданки).

Постоянно затревените площи са естествените ливади и ниско продуктивните затревени площи на стопанството, които се косят или се изпасват от животните. Включват се и площите, които не се използват за производствени цели но се поддържат в добро земеделско и екологично състояние.

В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Годишна работна единица – 1 ГРЕ е равна на отработените часове от един работник при пълно работно време в рамките на една година. В България 1 ГРЕ е равна на 1 856 отработени часа в годината или 232 човекодни.

Период на наблюдение за площите е стопанската година: от 1^{-ви} октомври 2009 г. до 30^{-ти} септември 2010 г. Броят на животните се отчита към 31.08.2010 г. Работната сила се отчита за период от 12 месеца, приключващ на 31.08.2010 г.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРЕВЕЖДАНЕ НА ПРЕБРОЯВАНЕТО

Преброяването на земеделските стопанства се провежда от 1 септември до 30 ноември 2010 г., съгласно Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. Събирането на информацията се осъществява от анкетьори, които посетиха стопанствата, отговарящи на критериите за земеделско стопанство, в областта и интервюираха техните стопани или управители.

По време на преброяването на територията на Област Велико Търново работиха 76 анкетьори и 9 контролори, които бяха специално обучени. Въвеждането на данните от попълнените въпросници бе последвано от проверки и контроли за съответствие, които имаха за цел да осигурят високо качество на събраната информация.

Всички лица, участвали в събирането и обработката на данните, са длъжни да спазват статистическа тайна и индивидуалните данни на стопанствата не могат да се използват за други цели освен статистически (Глава Шеста от Закона за преброяване на земеделските стопанства в Република България през 2010 година).

ТИПОЛОГИЯТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА

Типологията на земеделските стопанства представлява единна класификация на стопанствата в Общността съобразно техния тип по технико-икономическа насоченост и икономически размер и позволява да се определят специализацията и размерът им. Класификацията се основава на икономически показатели, наречени стандартни производствени обеми (СПО).

Типът по технико-икономическа насоченост на дадено стопанство се определя от относителния дял на стандартния производствен обем на различните продукти на това стопанство в неговия общ стандартен производствен обем.

Стопанствата се групират в девет общи типа:

Специализирани стопанства — растителни култури

1. полски култури
2. зеленчуци, цветя и гъби
3. трайни насаждения

Специализирани стопанства — животинска продукция

4. тревопасни животни
5. свине, птици и зайци

Смесени стопанства

6. смесени култури
7. смесено животновъдство
8. смесени култури и животновъдство
9. неклассифицирани стопанства

За определяне на типологията на стопанствата за преброяването на земеделските стопанства в България през 2010 година са използвани СПО²⁰⁰⁷, изчислени като средно претеглени величини за периода 2005-2009 година. Групирането на стопанствата в хомогенни групи по тип специализация и икономически размер позволява сравнение на земеделските структури в различните страни и във времето.

Как се определя типологията?

При определяне типологията на стопанствата се преминава през следните стъпки:

- Изчисляват се индивидуални СПО за всички селскостопански продукти (от растениевъдството и животновъдството) за определена стопанска година или като средна стойност от няколко години. Индивидуалният СПО отразява средната парична стойност на селскостопанската продукция при цена на производител. СПО не включва директните плащания, данък добавена стойност и други данъци.
- Тези индивидуални СПО се прилагат към данните на всяко стопанство (площта на всеки вид култура и броят на всяка категория животно, отглеждани в стопанството, се умножават по съответните им СПО) и се сумират, за да се получи общия СПО на стопанството в евро.
- Специализацията на стопанството се определя по схема за класификация, заложена в Регламент (ЕО) 1242/2008, изменен с Регламент (ЕО) 867/2009.

Какво е “икономически размер” на земеделското стопанство? – Икономическият размер на стопанството се определя въз основа на общия стандартен производствен обем на стопанството. Той показва потенциала на стопанството, но не и неговите финансови резултати. Икономическият размер позволява сравнение на стопанства с различни специализации, защото физическият размер (средна площ, брой животни и т.н.) не носи достатъчно информация.

Икономическият размер на едно стопанство се определя като сумата от СПО на всеки продукт, произвеждан в стопанството. Стопанствата се групират в **класове по размер** (от I до XIV). В I^{-ви} клас се включват стопанства с размер до 2 хил. евро. Стопанствата с икономически размер от 2 хил. евро до 100 хил. евро са групирани в класове от II^{-ви} до VII^{-ми}, а стопанства с икономически размер над 100 хил. евро попадат в класовете от VIII^{-ми} до XIV^{-ти}.

Типологията на стопанствата се използва в земеделската статистика за анализ на получените резултати от статистическите наблюдения, както и за изготвяне на извадки за провеждане на следващи изследвания.